

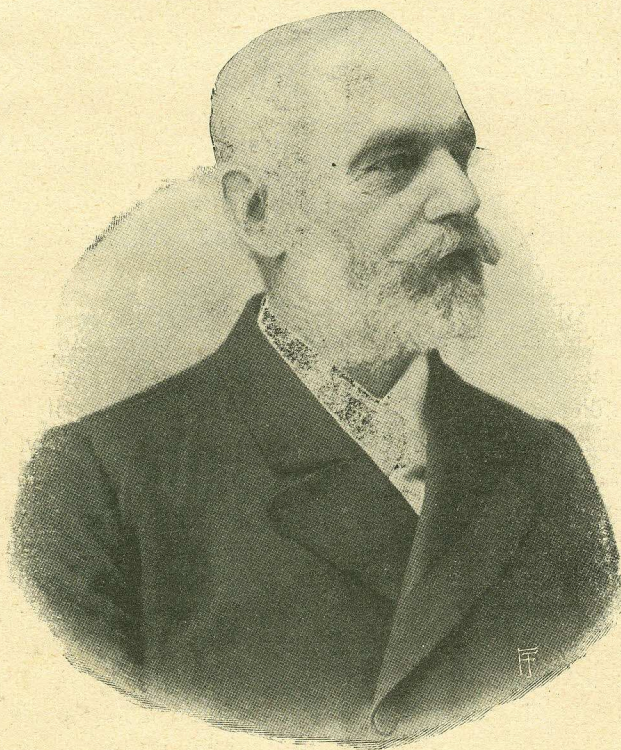
SZEMLE

Siketnémák, vakok, hülyék, gyengeelméjűek, dadogók és hebegők oktatásával foglalkozók
SZAKKÖZLÖNYE.

Megjelen minden hó 1-sején legalább egy innyi terjedelemben.

<p>Előfizetési ár: Egész évre 8 kor. Fél évre 4 kor. Negyed évre . . . 2 kor.</p>	<p>Felelős szerkesztő: NÉMETH LÁSZLÓ. Kiadó és laptulajdonos: A SZERKESZTŐ-BIZOTTSÁG.</p>	<p>Szerkesztőség és kiadóhivatal: Kecskemét, Templom-utca 95. sz.</p>
--	---	--

TARTALOM: Zsilinszky Mihály m. kir. vallás- és közoktatásügyi államtitkár, v. b. t. tanácsos (areképpel). — A játék a siketnémák beszédtanítása szolgálatában. Medgyesi János. — A siketnémák jakkiálltása. Heidsiek J.-tól. Magyarra fordította: Csobánkai (Pivár) Ignác. (Folytatás.) — Egyesületi élet. Bihary Károly titkár. — Hazai hírek. — Vegyes hírek. — Szerkesztői üzenetek.

ZSILINSZKY MIHÁLY

m. kir. vallás- és közoktatásügyi államtitkár, v. b. t. tanácsos.

Zsilinszky Mihály

m. kir. vallás- és közoktatásügyi államtitkár, v. b. t. tanácsos.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumnak s vele az egész magyar közoktatás-, így a gyógypedagógiai oktatás-ügynek is ünnepe volt folyó évi február hó 25-én. *Zsilinszky Mihály* közoktatásügyi államtitkárt, a szorgalom, a kiválóság és a folytonos szerény munka emberét a király, tiz évi államtitkársága alatt kifejtett munkásságának elismeréseül, valóságos belső titkos tanácsossá nevezte ki.

Mi, a gyógypedagógiai oktatásügynek harcosai szivből örvendünk e királyi kitüntetésnek, mert a fáradhatatlan munkás érdemeinek elismerését látjuk abban.

Még kicsiny csemete volt hazánkban a gyógypedagógiai oktatásügy, midőn *Zsilinszky Mihály* államtitkárrá lett s e kicsi csemete az ő államtitkársága alatt életerős fává fejlődött. Oktatásügyünk iránt mindig a legnagyobb érdeklődéssel és rokonszenvvel viselkedett s *Wlassics* után neki köszönhető, hogy a magyar gyógypedagógiai oktatásügy tiz év alatt olyan eredményeket mutat fel, amely a külföld ilyenmő oktatásügyében is páratlan.

Zsilinszky kitüntetésének emlékéül, lapunk címlapján hozzuk arcképét s ezzel a nagy nappal kapcsolatosan legyen szabad életrajzának főbb adatait az alábbiakban közölnünk.

Zsilinszky Mihály Békéscsabán született 1838. május 1-én. Elemi iskoláit szülőhelyén és Orosházán, a gimnáziumot Szarvason végezte. 1858. évben a pesti protestáns teológiai akadémia, majd a hallei és a berlini egyetemek hallgatója lett. Meglátogatta Németország és Sváje több egyetemét, később Francia- és Olaszországban volt tanulmányúton. A külföldről hazatért kitünő képzettségű 23 éves ifjút a szarvasi gimnáziumhoz választották meg a történelem és a magyar irodalom rendes tanárává, hol csakhamar megkezdette irodalmi munkásságát. Előbb az újabb kor kívánalmainak és kutatásainak megfelelő tankönyvet írt, ezt követte több történelmi, földrajzi és pedagógiai munkája. Időközben tanári állásáról (1874.) lemondott, hogy a közügyet annál nagyobb buzgalommal szolgálja; ebben segítségére volt kitünő szónoki tehetsége is. Országgyűlési képviselője volt a gyomai kerületnek, majd szülővárosának, Békéscsabának. 1889. évben Csongrád, 1892. évben Zólyomvármegye főispánjává, 1895. február hó 20-án pedig vallás- és közoktatásügyi államtitkárrá neveztetett ki. A protestáns irodalmi társaságnak, melynek titkára is volt, egyik legmunkásabb tagja. Nagy elfoglaltsága mellett irodalmilag ezután is foglalkozott a tudományokkal, a

miért a m. tud. akadémia levelező tagjául választotta. Mostanában politikai tanulmányokat írt.

Oktatásügyünk iránt való meleg rokonszenvét több ízben kimutatta azzal is, hogy személyesen győződött meg intézeteink nagyrészének működéséről. Meglátogatta a *siketnémák váci, budapesti és kolozsvári*; a *vakok budapesti* intézetét; a siketnémák és vakok kecskeméti intézetét még megnyitásának első hetében kiténtette látogatásával.

Az itt felsoroltak csak vázlatát képezik annak a munkásságnak, melyet *Zsilinszky* egész életén keresztül, különösen pedig 10 évi államtitkársága alatt kifejtett. Isten tartsa meg *Magyarország* közoktatásügyének élén még sokáig!

A játék a siketnémák beszédtanítása szolgálatában.*

Tárgyamról a mondanivalóimat két irányban is megkezdhetném. Kiindulhatnék a játékból is, a siketnémák beszédtanítása köréből is. Magáról a játékról összeírhatnék sok mindent. Elmondhatnám, mi mindenre jó a játék. Vázolhatnám a játék fejlődési történetét, amennyiben a játék az emberiség fejlődésével karöltve jár, mert az emberiség mindig játszott és játszik ma is. Osztályozhatnám a játékot különféle szempontokból, u. m. a játszó kora és neme szerint, valamint a szerint: kívánatosak-e eszközök a játékhoz vagy sem?

Célotól azonban igen távol esném. Ezt elkerülendő, a játékról magáról elfogadom azt a nézetet, hogy ez nem egyéb, mint *mozgási ösztön*.

Ha pedig a siketnémák beszédtanítása köréből venném a kiindulási pontot, úgy minden nehézség nélkül vezethetném le a siketnémák beszédtanításának fejlődését. Összehasonlítást tehetnék a siketnéma hangos és hang nélküli, vagy jelbeszéde között. Rámutathatnék arra a célra is, amit magunk előtt látunk akkor, midőn a siketnémákat a hangos beszédre megtanítani, az ő jövőjük szempontjából, teljes erőnk-ből, testi, lelki fáradsággal törekszünk.

Ez a kiindulási mód is messze vezetne célotól; miért is hát, a siketnémák hangos beszédjéről csak annyit mondok, hogy: *ez csak akkor válik sajátjukká, ha önérzelmüknek a kifejezője.*

Habár sem az egyik, sem a másik kiindulási forrást bővebben nem fejtegettem, mégis eljutottam oda, hogy a kettőt egyesíthetem s tulajdonképeni tárgyamról szólhatok.

A játékról azt mondtam, hogy ez alapjában véve mozgási ösztön. Most lássuk, miként vélekedik a gyermeki fejlődéstan a mozgásról?

* Felolvastatott a Siketnéma-intézeti Tanárok-Orsz. Egyesületének 1905. márc. 7-én tartott választmányi gyűlésén.

Minthogy a siketnémában is gyermeket kell látnunk, nem hagyhatjuk sohasem figyelmen kívül különösen azokat az általános szabályokat, melyek a gyermekekre általában vonatkoznak. Ilyen általános, minden gyermeknél előforduló tényező a fejlődés. Ennek tudománya pedig azt ismeri el a mozgásról, hogy minden fejlődés mozgás.

Ilyen fontosságot tulajdonítanak már a gyermek első mozgásainak is. A világrajött gyermek pedig a reá ható külingerek észrevévése folytán indítatik mozgásra; tehát akkor, midőn annyira fejlődött már, hogy emez ingerek észrevévése lehetséges volt nála.

Az észrevévést mindig valamelyes érzés kíséri, mely érzés azután tulajdonképeni kiinduló pontja a mozgásnak. A mozgás viszont érzéseket kelt, mely érzések újabb mozgásoknak lehetnek kiváltó okai.

Hogy ez valóban úgy van és nem másképen: fizikai bizonyíték reá az élő állati testet át- és átszótt érző és mozgató idegek sokasága.

Ezeket elmondva, már is oda jutottam, hogy a játék és a siketnémák hangos beszédre való tanítása között létező elválaszthatatlan kapcsolatról szólhatok.

Ha elismerjük a fentebb említett két sarkétel igazságát, úgy nem is kell nagyon keresnünk azt a kapcsolatot, amelyről itt említést tettem.

Ha a játék mozgási vágy, akkor feltétlenül meg kell lenni benne a mozgásra ingerlő hatásnak is.

A fejlődés nyomát követve láttuk, hogy minden mozgás újabb érzések szülőanyja. Ennélfogva a játék által létrehozott mozgási tömkeleg is feltétlenül szülőanyja bizonyos érzelmeknek.

Ha a hangos beszéd csak akkor válik valóban sajátjává a siketnémának, ha az a benne élő érzéseknek a kifejezője: akkor mesterseges nyelvtanítás-módunknak nem lehetünk kárúra azzal, ha céltudatosan igyekszünk bizonyos érzéseket felébreszteni a siketnémában azért, hogy eme benne élő érzéseknek a hangos nyelven kifejezést adva, eme kifejezést a siketnémának sajátjává tegyük.

Ez az a kapocs, amely a játékot a siketnémák hangos beszéd-tanulásával összeköti.

Ez a kapocs világosan azt mutatja, hogy ha a játékot tanítási fogásaink közé bevisszük, célunk eléréséhez segítjük általa magunkat is, növendékeinket is.

Tegyük vizsgálódásaink tárgyává eme kapcsolatot még bővebben és pedig az előbb említettekre vonatkoztatva. Vizsgáljuk meg azt úgy a siketnéma gyermek tanulási, mint a tanár tanítási szempontjából.

Ha azt akarjuk, hogy a siketnéma gyermek hangos nyelven beszélni tudjon, akkor feltétlenül meg kell őt tanítanunk gondolkozni. E nélkül szajkóztatás egész tanításunk, amelynek maradandó eredménye alig van.

Minden gyermek, így a siketnéma is, míg a gondolkozásig eljut, számtalan szemléletet raktároz le s ez azért történik, mert csak akkor tudhat gondolkozni bárki is, ha kellő mennyiségű szemlélete van s eme leraktározott szemléletek a társulás folyamatán átmenve, felújulni és felújítani kellő enerzsiával rendelkeznek. A felújuláshoz és felújításhoz pedig csak akkor rendelkeznek kellő enerzsiával a leraktározott szemléletek, valamint a társulás folyamatát is csak akkor végezhetik, csak akkor válnak a gondolkozás alanyává, ha olyan érzési inger-

folyamat által zavartatnak meg nyugalmukban, amilyen érzési ingerek azokat az érzeteket létesítették, amelyekből szemléletek állottak elő.

A szemlélet tehát nem más, mint érzések sokasága.

Már kifejtettem, hogy az érzés a mozgással milyen viszonyban áll. Önként következik tehát, hogy érzési sokaság vagy szemlélet gyűjtéséhez a mozgás feltétlenül szükséges. Az így gyűjtött szemléletek, melyeknek tehát érzés és mozgás a szülőanyja, ha képzeletekké társulnak is, hasonló szemlélet létesülése esetén felújulnak egész már végbement társulási folyamatukban. Tehát előáll a gondolkozás. Tagadhatja-e valaki, hogy a játék, ahol számtalan szemlélet létesül, ahol a képzeletek logikai sorrendje egymást nyomon követi: a siketnéma-gyermek gondolkozását ne fejleszteni? Azt hiszem, ez ellen nem lehet ellenvetése senkinek. Itt pszichikai okozatok szülik az okokat ama törvény szerint, hogy egymásra indirekte hatnak, mert a fizikai lehetőség és szükség, a mozgás is feltalálható a játékban.

A játék tehát elősegíti, vagyis fejleszti a gondolkozást.

Lássuk most azt a hatást, amit a játék bevonása által tanítás-módunkban észlelünk.

Minden tanítással foglalkozó ember tudja, hogy az ő munkája csak akkor érdemleges, ha tanítványaiiban érdeklődést tud felkölteni. A gyermek, tehát a siketnéma gyermek is, csak arra figyel állandóan, ami őt érdekli. Tanításmódunk első alapköve tehát az, hogy a siketnéma gyermek figyelmét le tudjuk kötni. A gyermek figyelmét pedig tudvalevőleg lekötő mindaz, amit olyannak ismer fel, amely az ő életkörülményeibe belevág, amely vagy amelyhez hasonló körülmény vagy cselekvés benne kellemes vagy kellemetlen érzelmeket keltett már valamikor. Csak ha ezt nem veszi figyelembe a tanító, állhat be az az eset, hogy nem tud növendékei figyelmén uralkodni. A figyelem hiánya minden gyermeknél, úgy a siketnémánál is maga után vonja a gondolkozás hiányos voltát.

Tárgyamon kívül esik annak részletezése, hogy mik lehetnek okai a gyermek figyelmetlenségének? Ezt tehát mellőzve, ide vonatkozólag csak azt említem fel, hogy minden mellékkörülményt, mely a figyelem lekötését gátolja, el szoktunk ilyenkor távolítani. Még ezeknek az eltávolítása is könnyebben megy, ha tanításmódunkban a gyermek egész érzelmi világához folyamodunk. Ilyen esetekben még az alanyi érzések is, minő például az éhség érzete, könnyebben szorulnak háttérbe.

Akárhányszor látjuk, hogy a gyermekek uzsonnáikat készakarattal elmulasztják, ha valamely nekik tetsző játékba belemelegedtek, mert érzelmi világukban amaz alanyi érzést ellensúlyozni tudják.

Mindezek világosan mutatják azt, hogy ha tanítási módunkban a fősúlyt arra fektetjük, hogy a gyermek szellemi élete kifejlődjék, akkor tétlenségre nem szabad kárhoztatnunk növendékeinket. Tanításmódunkba mozgást, elevenséget kell belevinnünk. A mozgás legtermékenyebb talaja a gyermek számára a játékban lelhető fel, mert a játék a gyermeket az ő természetes fejlődésében segíti elő. Mindazok tehát, melyek a fejlődés alapelemeit alkotják, melyek rúgóul szolgálnak a kifejlődéshez: a játékban föllelhetők.

Ez áll általánosságban a gyermekekre nézve. Lássuk, fennállhat-e ez a siketnéma-gyermekekre is?

Sehol inkább, mint a siketnémáknál kell a tanításban a növendékekhez alkalmazkodni. Ezzel annyit óhajtottam mondani, hogy a mi tanításmódunkban méginkább nem szabad figyelmen kívül hagyunk a gyermekek fejlesztésének elősegítését. A siketnémát azon a fokon, midőn a hangos beszédre akarjuk őt megtanítani, midőn tehát a beszédtanítás előttünk a főcél, főleg szemléltetés által vezetjük. Szemlélet útján igyekszünk bennük azokat az érzéseket felébreszteni, mely érzéseket mi éreztünk, vagy legalább is azt hisszük, hogy éreztünk ama szemlélet megszerzése alkalmával. Eme felébresztett vagy legalább is felébreszteni szándékolt érzéseknek adjuk meg azt a kifejezési módot a hangos beszéd útján, amely kifejezést mi megszoktunk amaz érzés kifejezőjeként a beszédben használni.

Tagadhatlan, hogy siketnéma növendékeink már ezen a fokon is számtalan szemléletet tartanak készenlétben, de eme szemléletekhez nem rendelkeznek azzal az ingerrel, hogy e szemléletek felújítása esetén emez érzelmeiket hangos nyelven hozzák köztudomásra. A hangos beszéd elsajátítása szempontjából ilyen impulzusok felébresztésére kell nevelnünk a siketnémákat. Ezt pedig csak úgy érjük el, ha analóg jelenségeken ebben gyakorlatra képesítjük növendékeinket.

A szemléletek útján végbement érzési folyamatoknak az élő beszéd útján való elénktárása a halló embereknél is csak gyakorlat útján válik sajátjukká az egyéneknek. Hány okos és képzett ember van, aki tudását, gondolatait nem tudja élő szavakban tetszetős sorrendben előadni. Ha tehát az épérezőkűek gyakorlat útján lesznek a hangos beszéd használatában önállókká, akkor a siketnémáktól még kevésbé tagadható meg az a terep, ahol ők eme gyakorlatot megszerezhetik. Csak, ha ez megvan az emberben, az esetben válhatik bárki is a társadalom szereplő tagjává. Kétségtelen, hogy a siketnémákat is társadalmi taggá kell nevelnünk, azért is, hogy azután a társadalom nevelő hatása alatt teljesen kifejlődhessenek.

A siketnéma gyermekben is él a közösség érzelme, mert hiszen ő is családban születik és családban nő fel. Ezt a közösség érzelmét táplálnunk kell bennük annyival inkább, mert a nagy társadalmat összetartó eme kapocs hatása alól ők, fogyatékoságuk dacára is igen csekély kivételben részesülnek, sőt azon kell lennünk, hogy nevelésük, tanításuk által eme kivételeket is csökkentjük.

Mindezek oda vezetnek, hogy a siketnémában minél inkább fel kell ébreszteni azt a vágyat, hogy ő a társadalomnak számottevő tagja akarjon lenni. Ez a vágy pedig csak akkor ébred fel bennük, csak akkor nyilvánul meg követelőleg, ha az ő kis társadalmukban bele-
nevelődnek a szereplésbe.

Azt az érzelmet, mely az egyént társadalmi taggá van hivatva nevelni, az épérezőkű gyermek is már játéka közben szerzi meg magának. Mindannyian láttuk már, hogy a magában játszó gyermek az élettelen tárgyakat is megszemélyesíti, csak azért, hogy a benne élő érzelmeközösség legalább képzeletében öltön testet.

Ugyanez történik a siketnéma gyermekkel is, ha játszik. Ezért is kívánatos a játéknak tanításmódunkba való bevitel. A hangos nyelv tanítása szempontjából pedig azért kívánatos ez, mert lehet-e

belsőbb érzelem megnyilvánulásának emlékére valamivel inkább felhívni a siketnéma figyelmét, mintha azt kívánjuk tőle, hogy beszélje el azt a jelenséget, ami kedélyét játék közben különösen felderítette vagy lehangolta? Avagy a későbbi fokon: beszélje el, hogyan játszottak tegnap vagy tegnapelőtt?

Ha ilyen kimagasló érzelmek emlékezetben tartására szoktatjuk a siketnémát, ha ezek elbeszéltetése által a hangos nyelvtől való ellenszenv érzelmét leküzdeni megtanítjuk őket: várhatjuk azt, hogy növendékeink a hangos nyelven fecsegőkké lesznek. Ekkor és csak ekkor vesznek bátorságot ahhoz, hogy az iskola falain kívül szerzett szemléletek társulási folyamata által élénk benyomást keltett jelenségeket, társadalmi tag mivoltuknál fogva, vágyakoznak velünk is megismertetni. Minthogy eme mély érzelmek velünk való közlési módja csak a hangos nyelv lehet: így az ennek elsajátítására irányuló szükségesség belátását napról-napra kell ébresztgetnünk növendékeinkben. Eme igyekvésünkben segítő eszközül a játékot nagy haszonnal vehetjük igénybe.

Én a magam részéről nagy fontosságot tulajdonítok az itt vázolt képesség megszerzésének; de állítom, hogy ezt csak akkor érhetjük el, ha a hasonlóság alapján, vagyis a képzeletekké és képzetekké társult érzéseknek minél gyakoribb elbeszéltetését vesszük igénybe a siketnémáknál. Ha ezt tesszük, idővel a beszélgetési vágy is kifejlődik siketnémáinkban. Eme vágy felébredése elnyomja azután a beszéd nehézségének előérzelmét s nem ez él első helyen a siketnéma érzelmi világában, mely hallgatásra, némaságra készíti, hanem a társadalomban való érvényesülés vágya, mely ajkait a beszédre nyitja meg.

Elősegítjük ezt azáltal is, ha az érzéki érzelmeknek a hangos nyelven momentán való kifejezésére rászoktatjuk növendékeinket.

Ma azt tapasztalhatjuk nagy általánosságban, hogy siketnéma növendékeink az ilyen kifejezéseket: „Nem bánom. Nem baj. Szent Isten, mit csináltál? No megállj!” — igen ritkán használják. Azt pedig épenséggel nem halljuk, hogy jajgatnának növendékeink, ha valamely hirtelen támadt erősebb fájdalmat éreznek testi szervezetükben. Söhajaik alkalmával pedig valamelyes kifejezéssel elárulni a bennük élő alanyi érzelmet, épenséggel nincs szokásukban. Már pedig, ha az a törekvésünk, hogy növendékeink a bennük támadt érzelmeknek hangos nyelven kifejezést tudjanak adni, vagyis beszélőkké legyenek, akkor az ilyen érzelmek kifejezésére szokásos szólásformákra is meg kell őket tanítanunk, mert mind eme s ehhez hasonló kifejezések a bennünk élő erősebb érzelmi életet vagy a külső erős hatású inger által hirtelen támasztott érzést vannak hivatva a társadalom más tagjaival megismertetni.

Ilyen érzések feltétlenül ébrednek a siketnémákban is, s mint-hogy előbbi fejtegetésem szerint ők is bírnak a közösség érzelmével, tehát társadalmi tagok, feltétlenül vágnak emez érzéseiknek kifejezést is adni, ha az ilyenekre hasonlóság útján rávezetjük őket.

Erre a feladatra is hivatott a játék, mert lássuk csak, mit csinál a siketnéma gyermek is, midőn játszik:

Első sorban is érdeklődik a cselekmények iránt. Ez már magában

véve is nem más, mint belső és külső cselekvésre indító érzés. Ez azután megvalósul, testet ölt a figyelemben. A figyelem létrehozza a lelki tartalmat, a lelki tartalom gazdagsága pedig a kifejezési vágyat juttatja túlsúlyra. Így jut el azután a siketnéma tapintatos vezetés mellett ahhoz a ponthoz, hogy közvetlen közelségben áll a beszédkedvvel.

Lássuk ugyanezt még előbből. A siketnéma gyermekben is, midőn játszik, az *én* él legfőképen, a játékot létrehozó személyekkel vagy tárgyakkal egyetemben. A játszótársakhoz való viszonya is az *én*-ből indul ki, mert ekkor azok is csak az *én*-ért léteznek.

Ha tehát ennyire belemélyed a siketnéma az ő érzelmi világába és emez érzet-dús állapotában akkor és annak adatunk kifejezést, amikor és ami őt épen uralja, áthatja: lehetetlen, hogy a hangos nyelv közvetlen közelségbe ne jusson a siketnémához. Ha pedig egy és ugyanazon érzés, egy és ugyanazon szólásformával többször momentán fejeztetik ki a siketnéma által a hangos nyelven: kizártnak tartom lélektani okoknál fogva, hogy eme kifejezési mód fel ne ébredjen a siketnémában, ha ugyanazon állapot újra bekövetkezik.

Gyakorlatból mondhatom a következőt: Növendékeimet megtanítottam arra, hogy hirtelen beállott fájdalomuk alkalmával a *jaj!* kifejezést használják. Nincs reá eset, hogy ha valamelyiket véletlenül megcsipem, el ne jajditsa magát.

Igy gondolom én azt, hogy egyéb kifejezések is közvetlenül nyilvánítanak a siketnémák által, ha eme kifejezéseket a bennük élő érzések hatása idejében tanulták meg.

A játékban számtalan ilyen érzés momentán való kifejezéséhez lehet juttatni a siketnémát.

Igy válik a játék a siketnéma gyermekben is a gondolkozás felébresztőjévé, mert a játék náluk is a képzeleték társulásával, az okok és okozatok összekapcsolásával jár. A játék pedig alapelemében, mint azt kifejtettem, nem egyéb, mint mozgás és érzés. Ennélfogva a játékban található fel az az indító ok, mely a szellemi élet létrehozásában, fokozásában és a siketnémáknál a hangos nyelv tanulásában az egyik legfontosabb szerepet játsza. Ez náluk is az akarat szülőanyja. Már pedig tudni akarni, magában véve is fél tudás.

Ezek után áttérek az ismeret anyagára s ezt hozom viszonyba a játék szerepével úgy a siketnéma gyermek, mint a mi, vagyis a siketnémák oktatásával foglalkozó tanerők munkája szempontjából.

Mielőtt tételem eme részére rátérnék, bevezetésül egyszerűen hangoztatom azt, hogy a siketnémát a hangos beszédre meg kell tanítani és pedig a tanítójának kell megtanítani, mert a siketnéma magától soha sem jönne reá a hangos nyelv különféle viszonyaira, valamint, hogy másoktól sem tanulhatja azt meg. Nekünk tehát a szó legszorosabb értelmében véve úgy kell tanítanunk, hogy a gyermek azt, amit tanul, fel is fogja, meg is értse. Mi nem tehetjük könnyedén túl magunkat eme kötelességen, mint talán mások, kik az ő hitük szerint szintén tanítással foglalkoznak, teszik; mert ha ezt tennők, akkor semmi vagy nagyon csekély eredménye lenne munkánknak, tanításunknak. A mi tanításunk tehát nem lehet olyan, hogy ezzel megnyugtató-

hassuk magunkat: „Végeztem kötelességemet, a kiszabott időben tanítottam.“ Nem. Nekünk minduntalan vizsgálnunk kell, hogy megértette-e, felfogta-e, megtanulta-e a gyermek azt, amire őt tanítottuk? Ennél fogva a mi tanításunkban a főszerepet, az irányadó szempontot sem én, a tanító, sem a tanítandó anyag nem jelölheti ki, hanem maga a gyermek szabja azt meg. A gyermeket kell irányítanom a fokozatos fejlődés útján. Más szóval az anyagot kell a gyermekhez, a gyermek körülményeihez és érzéseihez alkalmaznom. Hogy ezt tehessem, minden eljárásomban a gyermek érzelmi világát kell kutatnom, ahhoz kell alkalmazkodnom. Ez pedig történhet úgy, — s ezzel rátérek az ismeretkörnek a játékkal való kapcsolatba hozására — hogy vagy az anyag választatik ki a gyermek épen uralkodó érzelmi világából, vagy ügyes pedagógiai fogásokkal olyan érzéseket ébresztenek a gyermekben, amelyek a tanítandó ismeretkörhöz illenek. Ezzel felébresztem az akaratot a tanuláshoz.

Előbbi fejtegetésemben oda jutottam, hogy kimondottam, miszerint a játék igen alkalmas tényező arra, hogy a gyermek akarjon. Ezt az akaratot kell azután felhasználnunk a tanulásra is.

Mi a siketnémának a hangos beszédet akarjuk megtanítani; ezt tanulni a siketnéma magától nem akarhatja, mert vagy épen nem, vagy csak homályosan ismeri. Talán mondanom sem kellene, hogy a gyermek olyan játékszert sohasem akar magának, amelyet még nem látott, vagy amelyet nem tud elképzelni. Szóval, amiről fogalma sincs az embernek, azt nem akarhatja. A siketnémák számára a hangos nyelv ilyen ismeretlen valami, miért is az ezzel szemben szükséges akaratot fel kell ébresztenünk.

Amidőn a siketnémákat a hangos beszédre tanítani kezdjük, nem kívánhatjuk tőlük, hogy ők ezt a társas életben megkívántatandó ismeretszerzés kedvéért tanulják meg. Erről nem bírnak még akkor fogalommal a siketnémák, tehát vágy sem ébredhet bennük annak tanulásához. Annyi azonban bizonyos, hogy ha értenék, ha felfogni tudnák a kis siketnémák, hogy a hangos beszéd az ő jövő boldogulásuknak elősegítő feltétele, akkor azért tanulnának legszívesebben.

Náluk tehát ezt az akaratot is külön kell felébreszteni.

Annyit azonban már ekkor is tudnak, hogy nekik bizonyos ismeretekre van szükségük, ha a társas életben boldogulni akarnak. Az erre való vágyuk megvan. Ez irányban már cselekedtek is. Ez irányban már nyilvánult akaratuk, mert hiszen mire a hangos nyelv tanulásához eljutnak, számtalan öntudatot eláruló munkát tudnak már végezni. Csak természetes tehát, hogy ha ezt az akaratot, a cselekvési akaratot felhasználva tanítunk, hamarabb jutunk célunkhoz, hamarabb beláttatjuk a siketnémával, hogy mire van neki szüksége, mintha ezt mellőzve arra várunk, hogy a jövő életszükségletei indítsák a siketnémát a hangos nyelv tanulására. Erre várakozva, elkésünk.

A játék, mint már mondtam, az a terep, ahol a cselekvési akarat megnyilvánul. A játékban nyilvánulhat meg a siketnémáknál is e korban az általános gyermeki természetnek amaz iránya, hogy összes ismeretei közül azokat szereti leginkább, melyeket cselekvéseiben, foglalkozásaiban felhasználhat. A siketnémáknál eme szeretetet kell kifür-

készni s ennek kell a hangos nyelven kifejezést adni, mert érzelmi világát ez uralja. A siketnémáknál a hangos beszéd tanításának ideje alatt rendkívül nagy figyelmet kell fordítani arra, hogy abban a pillanatban mi uralja a gyermek érzelmi világát? Például: Egy gyermek az apjával kocsikázik. Az apának azonban az a szokása, hogy ilyenkor a lovak gyeplőjét átadja gyermekének. Midőn a gyeplő a gyermek kezében van, háttérbe szorul nála az az érzelem, hogy ő most valahova megy; elhalványodik az az alanyi érzés is, amit a kocsi rázása benne felkölt; csak annak érzelme él benne, hogy ő lovat hajt.

Az érzelmeknek eme elő- vagy háttérbe szorulása a siketnémáknál a nyelvtanulás szempontjából igen fontos. Ennek figyelembevételétől jut el a siketnémák tanítója abba a helyzetbe, amit közönségesen úgy neveznek a tanításban, hogy az anyag a gyermeki szellem magaslathoz van alkalmazva. Eme körültekintés nélkül a nyelvtanulás a siketnémát nem érdekelheti; ami nem érdekli, azt nem is akarja; amit nem akar a gyermek és mégis tennie kell, az reá nézve kín. Hogy tehát eme kínos hatás alól felszabadítsuk a siketnémát, éber figyelemmel kell vigyázni arra, mi érdekli abban a pillanatban a gyermeket? Hogy egy még világosabb példával illusztráljam az előtérbe nyomuló érzelemnek a hangos beszéd tanítása terén kimagasló fontosságát: legyen szabad elmondanom egy saját tapasztalatból merített esetet. Egy tanár megy egyik tanítványával a lépcsőkön az emeletre. Megláttnak mind a ketten ott egy darab papírt. Ez a papír olyan gyűrött állapotban van, mintha még volna benne valami. A tanárban is, a gyermekben is támad a papír láttára érzelem, mely szellemi világukat abban a pillanatban uralja. Ennek hatása alatt a tanár int a gyermeknek, hogy vegye fel a papírt, mert az ő érzelmi világában előtérbe nyomult az a hatás, amit a papír eldobálásának tilalma keltett benne. A gyermek azonban nem erre gondolt. Engedelmeskedik ugyan, felveszi a papírt, de újra eldobja, midőn szétbontva látja, hogy nincs benne semmi. Felérnek az emeletre, a tanár az alkalmoszerűséget fel akarja használni, hogy ez alkalmi eseten megtanítsa a rendez való szokás egyik kifejezését, mondjuk például ezt: „Nem szabad a papírt eldobálni!“ Számonkéri a gyermektől a papírt, látja azonban, hogy a gyermek azon módon eldobta azt; annak dacára, hogy ő felvételét parancsolta. Hamar visszaküldi a gyermeket, felvéteti a papirost vele s beledobhatja a papirkosárba és tanítani kezdi neki hangos nyelven, hogy: „Nem szabad a papírt eldobálni!“

Hát én azt mondom erre, hogy az ilyen alkalmi felhasználás nem ér sokat; legalább is nem ér annyit, mintha a gyermek lelki állapotát figyelte volna az illető tanár s a papír felvétele alkalmával, annak szétbontás után megtanította volna eme kifejezéseket: „Üres, nincs benne semmi.“ Ha ezt megtette volna és az azután bekövetkező papírdobást használta volna fel a fennebb említett szólásforma megtanítására, akkor az illető alkalmazkodott volna a beszédtanításban a gyermekhez, mert az annál és nem nála előtérbe nyomuló érzelemnek adta volna meg a hangos nyelvi szólásformát.

Ez a példa is azt mutatja, hogy a beszédtanításban nyújtandó ismeretanyag kiválasztásánál a gyermek érzelmi világát nem szabad

figyelmen kívül hagyni. A gyermeki érzelmenk ilyenén való előtérbe nyomulása mellett és csakis akkor, ha kezdettől fogva alkalmazottan tanítjuk a siketnémának a hangos beszédet, kívánhatjuk meg később, — amire a nyelv tanulásában oly nagy szükség van, — hogy a gyermek a nyelvbéli alakok rendezésére, mintegy rendszerbe illesztésére alkalmassá váljék.

Mindezeket játék közben igen szépen lehet alkalmazni, mert a játékban a gyermek az ő érzelmét feltűnőbben nyilváníthatja, amennyiben szereplési köre van, ahol érzelméből kifolyólag cselekednie kell. A játék útján fogathatjuk fel leginkább és leghamarabb a kis siketnémával a hangos nyelv becsét, mert ebben harmonizál az ő tudott cselekvése a képzelettel s a képzelet itt nyerhet legközvetlenebb kifejezést a hangzó nyelven.

Ha már megismerte a siketnéma a hangos nyelv értékét, ha már tudja, hogy ő ezt az ő cselekvési körében felhasználhatja s nagy előnyben részesül általa, akkor már érdeklődéssel megy bele akár a tudományos rendszerezésbe is és nemcsak a látott cselekvések vagy benne élő érzelmek kifejezései érdeklik, hanem elvont dolgok iránt is érdeklődik.

Például: Az Istennel való beszélés, vagyis az imádkozás, sokkal kevésbé érdekelheti a siketnéma gyermeket akkor, midőn még nem tudja a „csinál“ fogalmát megnevezni. De ha már megtanulta például, hogy ő az agyagból golyót csinált, vagy megtanulta azt kimondani, hogy az apja mit csinál a fűrészszel, vagy a mesterségébe vágó egyéb szerszámmal, szóval, ha már tud egy csomó foglalkozást megnevezni és akkor tanulja meg, hogy a pap imádkozik, valamint, ha már ekkor tudatában él annak, hogy amikor beszél, mindig kell lenni valakinek, akihez beszél: ekkor érdeklődni fog az iránt is, akit még nem látott, t. i. az Isten iránt, akivel a pap beszél, mikor imádkozik. Ezen, az ő cselekedetéből kiinduló úton átvezetve, a legnagyobb érdeklődéssel fog hozzá az ima tanulásához is és szívesen imádkozik, mert a felnőtteket, általában az általa ismert egyéneket utánozni érdeklődési körébe esik.

Ez a példa azt mutatja, hogy a hangos beszéd tanítása közben mindig meg kell keresni az utat és módot ahhoz, amivel a tanítás anyagát a cselekvésben megjeleníteni lehet.

A beszédtanításnak ama fokán, midőn a beszéd tanulása iránti cselekvő akarat már felébresztetett, már elég érett a siketnéma arra, hogy a kötelesség hű teljesítésének jutalma, vagy az ellenesetben beállható körülmény által is hathatunk reá. De azon a fokon, ahol a beszéd tanítása a cél s különösen, ahol megkezdjük a tanítást, szó sem lehet eme hatásról. Itt, ha tudásvágyat akarunk ébreszteni, eme vágy felköltése céljából a gyermek számára cselekvési teret kell nyujtanunk. Ilyen cselekvési térnek ismerjük általában a játékot. A játékban különösen alkalom nyílik a képzeletgyűjtésnek ama formájához, amidőn az én-en kívül igen gyakran életérbe lép az egyedek kölcsönös viszonya ama hatásokkal egyetemben, melyek a szereplő egyedekből egymásra sugárzanak. Ez a viszony áll fenn az életben is. Tehát, midőn a gyermek játszik, egyúttal az életben való szereplésnek veti meg az alapját.

A játéknak tanítási módozatukba való bevonása útján eggyel több alkalmunk van az új és új szemléleti körrel való begyakorláshoz. A hangos nyelv elsajátíttatása szempontjából erre is szükség van, mert a begyakorlásoknál rendkívül unalmas lehet a gyermekre nézve, ha mindig ugyanazon tárgyakat, tulajdonságokat vagy cselekvéseket szemléltetjük, melyek már élnek az ő képzeletében.

Csak akkor válnak a gyermekek a gondolkozásban önállókká, ha sokoldalú szemlélésben részesíttetnek. Ez áll a siketnémákra a hangos nyelv megtanulása tekintetében is, mert csakis ekkor jöhetnek az értelmet fejlesztő szemléletek okozati összefüggésbe s csakis ekkor alkothatnak bizonyos rendszerbe illesztett képzeteket a nyelvmódozatról, melyek a társulás hatása alatt azután eme tudatra jutott rendszer szerint újulnak fel. Erre is nagy szüksége van a siketnémának, ha a hangos nyelvet önállóan akarja kultiválni. A hangos nyelv önálló használata alkalmával a meglevő és odaillő képzeteknek önként kell rendezkedniök. Emez önként való rendezkedést úgy be kell gyakorolni a siketnémák hangos beszédjében, hogy a lelkükben végbemenő képzet-társulás alkalmával azonnal a hangos nyelven való kifejezésre nyerjen impulzust.

Tagadhatlan, hogy a játék erre is igen alkalmas, mert leköti a gyermek figyelmét teljes mértékben s így más izommozgás felébredését, mint ami a játék cselekvéséhez szükséges, akadályozza, avagy egészen ki is zárja.

Ezzel bevégeztem mondanivalóimat az ismeret anyagára vonatkozólag. Nem precízíroztam ugyan határozott különválasztással a siketnéma gyermekre és tanítójára vonatkozó ama körülményeket, melyek a játékban a beszéd tanulása szempontjából egyikre is, másokra is ráillenek. Nem tehettem ezt azért, mert itt olyan szoros viszony van eme két tényező között, hogy csak így egymásba fonódva mondható el róluk a cselekmény az őket megillető sorrendben.

Ezek után még néhány általánosan ismert nézetet fogok a játékra vonatkozólag felemlíteni s azután rátérek előadásom utolsó részére, mely nem más, minthogy „milyen szerepet juttassunk tehát a játéknak a beszédtanítás keretében?”

Eddigi fejtegetéseimen kívül mindazok az előnyök, melyek játék közben az érzékű gyermekek számára föllelhetők, ha a játszó gyermek siketnéma is: nincsenek kizárva. Ezeknél is ama mező a játék, ahol a gyermeki természet leginkább kiismerhető. Náluk is nemesítő tényező fejlődő gyermeki lelkükre. Óvó páncél a lélek eldurvulása ellen. Talaj a gyermek számára a társa iránt benne élő rokon- vagy ellenszenv kinyilvánítására, melyet azután táplálni vagy elfojtani lehet és kell. Alkalmazkodásra kényszerítő tényező a nevelés által büszkévé, avagy kötekedő, veszekedő természetűvé lett gyermekre nézve. Azonkívül igen alkalmas terep a játék a mások fájdalmai iránt ébredt érzelem táplálására s ebből kifolyólag a gyermekben a társai iránti elnézés és türelem érzelmének felébresztésére. Ez a siketnémáknál igen fontos, mert ők könnyen elérzéketlenednek a mások fájdalmaival szemben. Ezenkívül a siketnémáknál a kedélyi életre nézve is igen fontos a játék szükség szerinti igénybe vétele, mert e nélkül könnyen meg-

történhetik, hogy egész életükre kiható, félszepségük útján megszokásból szerzett érzelem által társas életükben nyilvánuló lehangoltságot táplálnak magukban. Ezen érzelem a hallók iránti bizalmatlansággá fejlődik ki, mely idővel mint ellenszenv és gyűlölet lépten-nyomon marcangolhatja kedélyüket. De ha a játékot, a játéknál használatos és szükséges szólásformákat megtanulják, akkor semmi sem gátolja őket abban, hogy az érzékű gyermekek társaságában játszanak. Azok is szívesen fogadják őket, már csupán azért is, mert csudálkozásuk tárgyát képezi az, hogy a néma beszél. Ők pedig érzik, hogy a hallók társaságában érvényesülhetnek. Emez érzelem hatása alatt nőnek fel, minél fogva némaságuk fokozatos elmúlásával fokozatosan nő bennük a hallók társaságában való élés vágya, amire különben is rá lesznek utalva felnőtt korokban.

Igy tehát a játék által egész életükre kiható befolyást gyakorolhatunk. Miért is újból és ismételten hangsúlyozom, hogy a játékot vigyük be a beszédtanítás életszükségletet igénylő bizonyítéka képen tanítási fogásaink közé.

Amiket tárgyamról elmondani akartam, abból már csupán ama fennebb jelzett kérdés fejtegetése van hátra, hogy „milyen szerepet juttassunk a játéknak a beszédtanítás keretében?”

Amidőn eme kérdést körvonalazni akarom, legelső sorban is vizsgálnom kell a beszédtanítás keretében nyújtott tudnivalóit a siketnémának. Hogy ezt tehessem, a tanítás anyagát kell osztályoznom. A tanítás anyaga, mint minden iskolában, úgy a siketnémáknál a beszédtanítás terén is két részre osztandó. A tanítási anyagnak van olyan része, melyet azért kell tanítani s úgy kell megtanítani, hogy a gyermek azt mindenkor tudja, mert a nélkül a tanulásban való tovább haladás eredménytelen kísérlet lenne, amennyiben ezeken építhető fel a későbbi tudás. Viszont, van a tanítási anyagnak olyan része, mely már ezen alapon építhető fel, amelyről tehát nem feltétlenül kívánatos, hogy minden gyermeknek egyformán birtokában legyen. Ezt mutatja legalább a mindennapi tapasztalat, mert azt látjuk, hogy az egy és ugyanazon iskolát végzett, egy és ugyanazon ismeretet tanult emberek között is mily óriási különbségek vannak tudás tekintetében.

Ezek után azt kell vizsgálnunk, vajjon a játék a beszédtanítás anyagának melyik terén szerepelhet legfőként, mint a tanítás s a gyermek részére a tanulást elősegítő feltétel.

Ezt az eddig kifejtett nézetek alapján igen bajos volna megállapítani. Szükséges hozzá egy más irányú elmélet.

A játék, miként mondtuk, alkalmas terep a szemléltetésre. A siketnémák hangos beszédtanítását pedig szemlélet útján vezetjük be. Ennélfogva, ha azt állítanók, hogy a játékot a tanítási anyag ama részének feldolgozási keretébe kell beilleszteni, ahol a kis siketnéma az ő hangos nyelvéhez azt a tudáskört szerzi, amely tudáson felépíthető az ő többi nyelvbéli tudása: akkor helyes alapon állanánk. Viszont, ha azt mondjuk, hogy a játékban a képzelet logikai sorrendje köti le főként a gyermek figyelmét. A képzeletnek hangos nyelven való kifejtése pedig már feltételezi e nyelvben ama biztos alapot, a melyen a rendszeres nyelvismeret felépíthető, mert e nélkül a képzelet kro-

nológikus sorozatukban, egymásra ható és visszaható viszonyaikban a hangos nyelven elő nem adhatók a siketnémák által. Ebből a szempontból véve a játék szerepét, eme levezetésnek szintén igazat kell adnunk s így a játékot a beszédtanítási anyag ama körében kell felhasználnunk, ahol már az alapvető munka különben elvégeztetett.

A siketnéma növendékekhez szorosabban fűzve e kérdést, így kellene formuláznunk: „melyik osztályban kezdjük meg a játékközben felmerülő szólásformák tanítását?”

Ha így tesszük fel a kérdést, talán inkább megadhatjuk rá a feleletet. Ebből kifolyólag még azt kell kérdeznünk: „melyik osztályban végződik a tanítási anyagnak amaz alapvető része, avagy hol kezdődik a másik?” Erre a kérdésre már könnyű megfelelni; mert nem hiszem, hogy volna ma a hazai siketnéma oktatás terén olyan szakember, aki a beszédtanítási anyagnak eme két részét elválasztottan dolgozná fel. A felelet tehát az lesz, hogy mind a kettő tanítandó minden osztályban és pedig úgy, hogy az anyag eme két ága hol egymással párhuzamosan, hol egymásba szöve dolgoztassék fel. Vagy másképpen szólva: egymásból induljon ki tanítási anyagunk eme két iránya és egymásba fonódva haladjon végig, illetve mindaddig, míg a beszédtanítás, mint ilyen tart.

Azt hiszem, most már könnyű megadni a feleletet arra a kérdésre is, hogy mely osztályban kezdődjék el a játék közben előforduló szólásformák tanítása? Minthogy a játék az előbbi levezetés szerint a tanítási anyag ama két szempont szerint szétválasztott részét egyformán szolgálja, a tanítási anyagnak eme két részét egyformán szolgálja, a tanítási anyagnak eme két osztálya pedig lehetőség szerint minden osztályban fellép és gyűrűzetesen bővülve halad: úgy a játéknak is lehet és kell teret engedni minden osztályban, vagyis a gyűrűzetes haladásnak megfelelőleg lehet kihasználni a játékot, mint a hangos beszéd tanítását elősegítő eszközt.

Most már megkísérlem arra felelni, hogy: „milyen szerepet juttassunk a játéknak a beszédtanítás keretében?”

A tanítási anyag ama két osztályának mérvbeli kultiválása a siketnéma osztályok egyikében sem irható elő egész határozottsággal; azt a tanító egyéniségére kell bízni javarészből. Nem különben vagyunk, illetve lehetünk az általam itt tárgyalt kérdéssel is. Ezt is a tanító egyéniségére kell bízunk.

Ez a felelet világosan azt mutatja, hogy nincs szándékomban a siketnéma osztályokban működő tanerőkre a játék bevonása által békót kötni, de sőt az eddiginél is nagyobb szabadságot kívánok a számukra biztosítani, mert a játék bevonása által nagyobbodik az a tér, ahonnan a szemléltetéshez anyagot meríthetünk. Nagyobbodik az a tér is, ahol a tanított anyagot az élet kívánalmaihoz alkalmazni tudjuk.

Igy tehát az a végső feleletem a felvetett kérdésre, hogy tanítsa ki-ki az ő belátása szerint a játékban előforduló szólásformákat, illetve biztosítson ki-ki a játéknak a beszédtanítás keretében annyi szerepet, amennyire a növendékei és saját egyéni temperamentuma azt megengedi, avagy megkívánja.

Biztosan tudom, hogy aki azt veszi észre, hogy növendékei a játék bevonása által élénkülnek, tudásukban inkább gyarapodnak, mint anél-

kül: az a játékot — legyen bármiként rendelve — inkább forszirozza, mint az, aki az ellenkezőt tapasztalta.

Értekezésemnek egyedül az volt a célja, hogy felhívjam kartársaim figyelmét a játék bevonásából merithető előnyökre.

Még csak azt kellene felemlitenem, hogy én, aki a játékot tényleg bevontam tanítási fogásaim közé, hogyan járok el e tekintetben? Ez lehetne egy másik értekezésnek a tárgya, de e jelenlegibe, céloom irányát tekintve, nem tartottam szükségesnek beleszólni.

Budapest.

Medgyesi János.

A siketnémák jajkiáltása.

— Heidsiek J.-től. Magyarra fordította: Csobánkai (Pivár) Ignác. —

(Folytatás.)

A hangoknak és a tudatosan előidézett zöngéknek természetes forrása a fül. Szótagok és szavak, melyeket pontosan meghallottunk és amelyekről tiszta hallási képzeteink vannak, biztosan és hűen utánmondandók; de az utánképzés biztossága megszűnik, mihelyt a szavak képzetei nem világosak. Ezért mondja Mayer tanár találóan: „Azzal tisztába kellett jönnünk, hogy olyan mozgást nem akarhatunk végbevinni, amelyről határozott nézeteink nincsenek, mert ha valamit tenni akarunk, elvégre is tudnunk kell, hogy mit akarunk tenni.“

A siketnéma is képes artikulált nyelvmozdulatokat létrehozni, de csak annyiban, amennyiben eme mozdulatokat önmagának el tudja képzelni. Amit a siketnéma a beszélő szájon és a hangzó gégefőn látni és tapítani bír, azt türhetőleg utánozni is tudja; de ezzel vége is van művészetének. Hogyha a szótagolási oktatásban csak látható mozgásokról volna szó, akkor a siketnéma követelményeinknek már eleget tenne; ámde hallható hangok előhozataláról van szó és itt a hallással nem bíró ember zavarba jön. Ama szájjállást, melyet az A hang kíván, nagyon jól képes utánozni a siketnéma, de hallható A reánézve nincs, mert ő a hangot sem nem láthatja, sem nem tapinthatja. A siketnéma vesz észre vibrációkat a tanító rezgő gégefőjén és maga is képes arra, hogy saját gégefőjén rezgéseket hozzon létre, de látás és tapintás nem alkalmasak arra, hogy a mozgások között levő netáni különbségeket pontosan megítélje. A tanuló hite szerint az önkészítette mozgások teljesen egyezők a mintával; de a tanító véleménye legtöbbször egészen más. Amikor a tanuló megelégszik vivmányaival s tettéről azt mondja: „jó“, akkor a tanító nincs megelégedve vele s azt mondja neki: „nem jó, rossz“ és ha a tanuló más mozgásokat tesz, melyek saját nézete szerint a mintától jelentékenyen különböznek, akkor a tanító van megelégedve. A siket önmaga nem képes szótagolási mozgásainak hallható eredményét megítélni, hanem megvárja, mit szól a tanító munkájához. A tanító részéről a fül, a tanuló részéről a látás és tapintás a bírók, melyek a mozgások hasznavehetősége vagy hasznavehetetlensége, helyessége vagy helyte-

lensége fölött ítélnék. A siketnéma tanuló nemsokára arra a meggyőződésre jut, hogy e bírók nagyon különbözően ítélnék és hogy ő a saját ítéletére igen kevésbé bízhatja magát. Azért a szótagolási oktatás olyan kísérletnek tekintendő, amelynél többé-kevésbé a véletlentől függ, hogy micsoda eredményekhez vezet. Eme folytonos kísérletezés közben a siketnémának tudatára jut az, ami neki hiányzik, és ha ezen oktatás közben az ő képtelensége kellőleg tekintetbe nem vétetik, hanem ha olyan követelményeket támasztunk vele szemben, amelyekhez a mostanig fennálló alapelveknél és feltevéseknél fogva jogosítottaknak gondoljuk magunkat, akkor ez az oktatási eljárás tanítóra és tanítványra egyaránt erkölcsi veszélyeket rejt magában.

Az articuláció tanítója a tanuló beszédszerveinek mozgásait saját hallása szerint szabályozza és pusztán véletlen, ha a siketnémának sikerül olyan mozgásokat eltalálnia, melyek a tanító fülét kielégítik. A tanító tevékenysége lényegileg az előmondásban áll és bizony a tanuló arra a meggyőződésre jut, hogy az ő saját ítéletét a tanító ritkán vagy sohasem ismeri el, azért önmegadással a kísérletre adja magát, azaz a legkülönbébb beszédszervi mozgásokat teszi és bevárja, mit is szól hozzá a tanító. Ezen kísérletek sok siketnémánál nemcsak heteken vagy hónapokon át tartanak, hanem az egész tanulási időtartama alatt folytatódnak anélkül, hogy ezáltal csak némileg is kielégítő eredmény éretnék el.

Ha mindazonáltal csak a beszédbeli hangok fejlesztéséről volna szó, akkor a siketnéma némileg még valahogy megoldaná feladatát. De végtelenül nehezebb mégis csak a mozgások összekötése és egymáshoz soroztatása az egyes hangok képzésénél. Ilyenkor tűnik ki, hogy a szó más valami, mint pusztán sorrendje meghatározott hangoknak; most tűnik ki, hogy a nyelv nem kényünk-kedvünk szerint megállapított hangokból áll, hanem minden szó meghatározott akusztikai értékkel bír, amely határozott hangokból épenséggel nem állítható össze. Hogy a siketnéma a mi fülünknek eleget tehessen, minden szót külön kell begyakorolnia. És miután a siketnéma sohasem képes a szükséges mozgásokat a kívánt pontossággal végrehajtani, — minthogy azokról való tiszta képzele hiányzik, — ennél fogva az ő beszéde egy olyan zongorajátékos kontárkodásaival hasonlítható össze, aki fáradtságosan egymás után veri ki a hangokat az előtte levő kótáról, anélkül, hogy az ütemre és az előadási jelekre figyelne. De ez a hasonlat még sem egészen találó, mert a beszéd nem hasonlítható össze pl. a zongorán való játékkal, hanem egy olyan hangszeren végzett ténykedéssel, amidőn a művésznak saját magának kell a hangot formálnia. Az ember nem hordja magában a hangokat úgy, mint a zongora a meghangolt zöngéket, hanem a beszéd aktusában hangokat és azoknak egybekapcsolásait kell teremtenie épen úgy, mint a hogy a hegedűs az ő művészetének gyakorlása közben hangokat és dallamokat teremt.

Valamint már most a művész újjait a fül igazgatja, épen úgy a fülből kiindulólag indíttatnak mozgásnak a halló beszédszerveihez is a komplikált működések végzésére. Ahol a hanggal járó mozgásoknak ezen természetes mozgatója és szabályozója hiányzik, ott létesülhetnek ugyan hangok, de e hangok a mi füleinket sohasem fogják kielégíteni.

Eszeveszett túlzás, ha azt állítja valaki, hogy a hangbeli nyelv nemesak hallható, hanem látható és tapintható is, és hogy a siketnéma képes a mi nyelvünket látás és tapintás által felfogni és utánozni. Valamely érzékszervnek megfigyelő és észretevő képessége gyakorlás által élesíthető és módosítható ugyan, de mégis vannak határok, ahol perceptibilitása (felfogó képessége) megszűnik. A siketnéma látóérzéke épen úgy, mint a vak tapintási érzéke, jelentős kifejlődésre képes, de a hallás szem által, ez pedig tapintás által sohasem helyettesíthető. A siketnéma a láthatatlant nem bírja látni és a vak az érezhetetlent nem bírja tapintani. A vakok intézeteiben elért eredmények bizonyítják, hogy a tapintás rendkívül kiképezhető, de ugyanitt egyúttal arról is meg lehet győződünk, hogy a szem sohasem pótolható tapintás által. A vakot ugyan be lehet vezetni az írás ideájába, ámde csak olyan írást tanul meg olvasni, amely valóban tapintható és kézzelfogható; ahol nem ez az eset forog fenn, ott ránézve az olvasás lehetősége megszűnik. A vakok tanítói elég belátóak, hogy a vaktól ne kívánjanak lehetetlent, de mi, siketnéma-tanítók kevésbé vagyunk tekintettel növendékeinkre. A siketnémának gyakorlás által kiélesített szeme a hiányzó fület kell hogy pótolja; a némának képesnek kell lennie, hogy a beszélő szerveknek, melyeknek akusztikai hatását mi a fülünkkel fogjuk fel és különböztetjük meg, finom, elrejtve fekvő mozgásait felfogja, kell, hogy a beszélő szájáról a hallható nyelvet lenézni vagy leolvasni képes legyen. Ha ez a követelés valóban a lehetőség határain belül feküdnék, akkor, mint már jeleztük, a siketnémának minden oktatás nélkül, pusztán a közlekedés terén és beszélő emberekkel való érintkezés által a hang-nyelvnek bizonyos fokú megértését kellene elérnie. De a tapasztalás ezzel szemben azt tanítja, hogy ez az eset nem áll. Valamely nyelvet, úgy amint azt a hallók között közönséges társalgásban beszélik, a világ egyetlen siketnémája sem képes a szájáról leolvasni, mivel az a nyelv a valóságban láthatatlan és csakis a hallás érzéke által vétethető észre. A hang-nyelv tulajdonképeni teste valami zöngeszerű, bizonyos hangoknak és zajoknak keveréke vagy zagyvaléka és ezen, elrejtett mélységből előbukkanó nyelvi anyag pedig csakis a fül által vehető észre. Ama szervnek mozgásai, melyek ezen hangokat és zajokat kísérik és módosítják, legnagyobbbrészt láthatatlanok és a valóban látható mozgások olyan egyformák és oly kevésbé jellemzők, hogy bennük a siketnéma az emberi gondolkodás, érzés és akarat nyilvánulásait csak nagyon nehezen ismeri föl.

(Folyt. köv.)

Egyesületi élet.

A *Siketnéma-intézeti Tanárok Országos Egyesületének* választmányára március 7-én délután 3 órakor a siketnémák budapesti állami intézetének disztermében gyűlést tartott. Jelen voltak: *Klís Lajos* elnök, *Németh László* alelnök, *Bihari Károly* titkár, *Vatter Ferenc* jegyző; *Borbély Sándor*, *Gácsér József*, *Váradi Zsigmond* választmányi tagok; továbbá

kartársak és érdeklődő vendégek nagy számmal. Távolaradását kimentette a választmány tagjai közül Nagy Péter és Wentzel József.

1. A gyűlésen *Medgyesi* János, a siketnémák budapesti állami intézetének tanára értekezett „*A játék a siketnémák beszédtanítása szolgálatában*” című tételről. A jelenlevők osztatlan tetszéssel adóztak a felolvasónak.

2. Rendes tagokul felvették: *Török* Sándor (Temesvár), *Schwanner* Gyula (Kecskemét), *Pápay* Mariska (Vác), *Schreiner* Miklós (Vác), *Vissy* János (Vác) és *Záborszky* Árpád (Vác), akikkel az egyesület rendes tagjainak száma 73-ra emelkedett.

3. Elhatározta a választmány, hogy *Zsilinszky* Mihály államtitkárt 10 éves jubileuma és belső titkos tanácsossá történt kinevezése alkalmból felirattal üdvözi.

4. A *szegeledi tanártestület* azon indítványa, hogy a közgyűlésre kitézött szakkérdések teljes egészökben egy hónappal előbb közöltesenek a szaklapban s a közgyűlésen csak az értekezés magva olvasatván fel, az idő inkább a vitatkozásra fordítassék: azzal a módosítással fogadtatott el, hogy az értekezés magva a meghívóban fog közölni, azután fog történni a közgyűlésen az értekezés felolvasása és megvitatása.

5. *Medgyesi* János rendes tagnak azt az indítványát, hogy a szaktanácsnak a siketnémák oktatása terén működők köréből való kibővítése iránt tegyünk lépéseket: a választmány kiadta a titkárnak tanulmányozás és a husvétii választmányi gyűlésen teendő véleményes jelentés végett.

6. *Deschensky* Ferenc rendes tag jelenti, hogy a siketnéma munkásokat baleset ellen biztosítani a társaságok nem hajlandók. E sajnálatos tény a választmány tudomásul véve, *Deschensky* kartárs beadványát kiadta dr. *Márky* Hugó budapesti ügyvédnek, aki tudvalevőleg a siketnémák jogvédelméről fog a közgyűlésen értekezni.

7. Az *egységes rendtartás* tervezetét, minthogy tudomásunk szerint a szaktanács már el is készült vele s így a mi tervezetünk későn érkeznek be, a választmány egyelőre leveszi a napirendről. Álláspontját azonban ki fogja fejteni vagy akkor, ha a szaktanács tervezete kiadatik egyesületünknek hozzászólás végett; vagy pedig ha ez nem történnék meg; akkor is, ha már mint kormányrendelettel találkozunk vele.

8. Az ideii *közgyűlés helyére* nézve a választmány a jolsvai tanártestület ajánlatát fogadta el. E szerint pünkösdi közgyűlésünket *Murányvárbán* fogjuk megtartani.

A *közgyűlés tárgyai* közé ideiglenesen a következő értekezések vétettek fel:

a) Dr. *Márky* Hugó: „A siketnémák jogvédelme.”

b) *Scholtz* Lajos: „A siketnémák gyakorlati kiképzése.”

c) *Várad* Zsigmond: „A módszerek történeti fejlődése.”

A tárgysorozatot véglegesen a husvétii választmányi gyűlés fogja megállapítani.

9. A *szaklap* dolgában a *Szemle* kiadóival történt tárgyalás alapján a választmány a következő javaslatot fogja a közgyűlés elé terjeszteni:

1. Lapunkat az egyesület átveszi 1905. évi január hónaptól kezdődőleg.

2. Ha az egyesület bármely okból nem tartaná meg továbbra a lapot, köteles azt a jelenlegi kiadóknak átadni.

3. A lap költségvetés-tervezete:

Az eddigi egy iv helyett havonként $1\frac{1}{2}$ iv terjedelemben jelenjék meg, kiadás összesen évi 18 iv à 50 korona összköltség = 900 korona.

Előfizetési díja az eddigi 8 korona helyett az egyesület tagjainak 7 korona, idegeneknek 12 korona legyen; bevétel:

70 tag előfizetési díja à 7 korona = 490 korona,

30 idegen előfizető à 12 korona = 360 korona,

Összesen: 850 korona.

A még szükséges 50 koronát az egyesület a tagdíjakból pótolja. Esetleg ha az egyesület anyagi ereje megengedi: vagy a lap terjedelme növelhető, vagy pedig a munkatársaknak lesz valamelyes tiszteletdíj biztosítható.

4. A lap szellemi része egy felelős szerkesztő és 5 rovatvezető kezében legyen, akiket a közgyűlés titkos szavazással választ évről-évre.

5. Az eddigi hét évfolyam teljes példányainak átvétele tárgyában a husvétii választmányi gyűlés fog állást foglalni, illetőleg megállapodni abban, hogy javasolja-e az átvételt? és ha igen, minő feltételek mellett.

Vác.

Bihari Károly
titkár.

H A Z A I H I R E K.

A Siketnéma-intézeti Tanárok Országos Egyesületének Választmánya elhatározta, hogy az egyesület folyó évi közgyűlését *Murányvárában* tartja meg. A közgyűlés megtartásának helyi előkészítésére a jolsvai intézet tantestületét kérte fel. E felkérés folytán a jolsvai kartársak az alábbi szellemes felhívást intézték összes intézeteink tantestületeihez, amely felhívást a legmelegebben ajánlunk kartársaink figyelmébe:

Föl Murányvárába!

A Siketnéma-intézeti Tanárok Országos Egyesületének elnökségétől nyert felhívás folytán van szerencsénk intézeteink igazgatóságaival és tantestületeivel a következőket közölni.

Egyesületünk választmánya elhatározta, hogy a folyó évi közgyűlésünket *Murányvárában* tartjuk meg. Nekünk jutott a szerencse a gyűlést megelőző munkálatokat fogantatosítani s mi teljes odaadással s tőlünk telhető buzgalommal azon vagyunk, hogy a belénk helyezett bizalomnak teljesen megfeleljünk.

E cél elérése végett érintkezésben vagyunk a murányi hercegi uradalom intézőségével; előre biztosíthatunk mindenkit, hogy az ott megjelenendők életük egyik legkedvesebb emlékét viendik magukkal.

A részleteket később közöljük, most csak annyit, hogy az összes költség kevesebb lesz, mintha a gyűlést bármely más városban tartanók.

Föl tehát kedves Kartársak! Álljunk össze, hozzuk meg az áldozatot ügyünknek s jelenjünk meg hazánk ezen történelmileg oly nevezetes s a természettől oly pazarul megáldott helyén impozáns számmal!

Lesz gondunk rá, hogy mozgalmunkról nemcsak a gömöri sajtó, hanem a napilapok is kellőképen tudomást szerezzenek.

A részvételi díj nem lesz magas; a részleges programot néhány nap mulva közöljük. Addig is tegyétek az eszmét magatokévá és arra kérünk mindnyájakat, hogy jelentkezéteket minél hamarább, lehetőleg nyolc (8) napon belül juttassátok hozzánk.

A gyűlés június 11—12-én tartatik meg.

Kedves Kartársak! Tárt karokkal, őszinte, meleg baráti szeretettel fogadunk, jertek el mindnyájan!

Akinek van életépárja, azt is hozza magával; akinek nincs: van még idő, szerezzon addig!

Ismerőst, jó barátot ne hagyjunk otthon!

Föl Murányvárába!

Jolsván, 1905. március havában

kartársi tisztelettel:

A Jolsvaiak.

VEGYES HIREK.

A st. louis-i kiállításon a majna-frankfurti és a müncheni siketnéma-intézet, valamint ennek vezetői: *Vatter* és *Koller* a nagy érmet nyerték.

Az osztrák siketnéma-intézeti tanárok egyesülete folyó évi április 25. és 26-án tartják egyetemes gyűlésüket, melyet *Hill* századik születési évfordulójának ünneplésével tesznek díszesebbé. *Dr. Brünner Moric*, az izr. siketnéma-intézet igazgatója fogja *Hill* érdemeit méltatni ily című értekezés keretében: *Hill. Fr. M. élete és működésének jelentősége a siketnémák oktatási módszerének fejlődésében.*

A porosz siketnéma-intézeti tanárok egyesülete ez év január havában kérelmezte a közoktatásügyi miniszteriumtól a siketnémák általános tankötelezettségének kimondását.

Liège-ben (Belgium) f. évi augusztus 30-ára a siketnémák nemzetközi kongresszusra készülnek.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

G. Zs. könyvkereskedő úrnak, Kaposvár. A *Németh-Várad-féle Abc- és Olvasókönyv* még kellő mennyiségben kapható, bár készletünk évenként fogy, mivel a *váci, kolozsvári, temesvári, szegedi, jolsvai, körmöcbányai és ungvári* intézetek a nevezett tankönyvnek állandó megrendelői.